

Jan Kluza¹

**Uprawnienie do orzekania przez asesorów sądowych
w sprawach karnych. Uwagi na tle postanowienia Sądu
Najwyższego z 26 maja 2020 r., I KZP 14/19**

Słowa kluczowe: asesor sądowy, zasada niezawisłości sędziowskiej, niezależność sądu.

Keywords: judicial assessor, the principle of judicial independence, independence of the court.

Streszczenie

Artykuł dotyczy problematyki przywrócenia do polskiego porządku prawnego instytucji asesora sądowego. Na mocy wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 2007 r. stwierdzono niekonstytucyjność przepisu umożliwiającego powierzenie asesorom czynności sędziowskich przez Ministra Sprawiedliwości, wobec czego w 2009 r. ustawodawca wyeliminował tę instytucję z porządku prawnego. W 2015 r. jednak ustawodawca przywrócił instytucję asesora sądowego, dokonując istotnych zmian w tym zakresie w 2018 r. W stosunku do tego rozwiązania podnoszone były wątpliwości co do możliwości orzekania przez asesora, w tym również na tle orzecznictwa Sądu Najwyższego. Celem artykułu jest przybliżenie tej instytucji i rozwianie wątpliwości na temat możliwości orzekania przez asesora sądowego.

---

¹ ORCID ID: 0000-0002-0929-6093, magister, Katedra Postępowania Karnego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie. E-mail: jan.kluza@doctoral.uj.edu.pl.

Abstract**Authorization to adjudicate by assessors in criminal matters. Comments on the decision of the Supreme Court of May 26, 2020 I KZP 14/19**

The article concerns the issue of restoring the institution of a judicial assessor in the Polish legal order, after the judgment of the Constitutional Tribunal of 2007 in which it declared unconstitutionality of this institution. In 2015, however, the legislator restored the institution of an assessor, introducing significant changes in this respect in 2018. In relation to this solution, doubts were raised as to the possibility of adjudication by an assessor, also in the context of the Supreme Court's jurisprudence. The aim of the article is to present this institution and dispel doubts about the possibility of adjudication by an assessor.

✱

I. Wstęp

Instytucja asesora sądowego została przywrócona do wymiaru sprawiedliwości na gruncie nowelizacji ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych z 2015 r.² Zgodnie z pierwotnym brzmieniem art. 106i § 1 u.s.p. asesorów sądowych mianował Minister Sprawiedliwości, jednak na skutek kolejnej nowelizacji z 2018 r.³ uprawnienie w tym zakresie zostało powierzone Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa. Asesorzy sądowi obecni byli w wymiarze sprawiedliwości do 2009 r. na podstawie art. 2 § 3 u.s.p i art. 135 § 1 u.s.p., zgodnie z którymi zadania z zakresu wymiaru sprawiedliwości, mogli wykonywać asesorzy sądowi, w zakresie udzielonego im upoważnienia przez Ministra Sprawiedliwości za zgodą kolegium sądu okręgowego. Przepis art. 135 § 1 u.s.p. został jednak uchylony⁴ wobec stwierdzenia jego niekonstytucyjności przez Trybunał Konstytucyj-

² Ustawa z 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1224).

³ Ustawa z 10 maja 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1045).

⁴ Ustawa z 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury (Dz.U. Nr 26 poz. 157).

ny⁵. Wątpliwości co do asesorów przedstawił Sąd Najwyższy rozpoznający skargę na wyrok sądu odwoławczego do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu Najwyższego na podstawie art. 82 ust. 2 ustawy o Sądzie Najwyższym zagadnienia prawnego o treści: „Czy, zgodnie z art. 30 § 1 Kodeksu postępowania karnego, sąd może na posiedzeniu orzekać w składzie jednego asesora sądowego wydając wyrok skazujący po 1 stycznia 2016 r.?”⁶. Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów odmówił udzielenia odpowiedzi⁷, wobec czego zagadnienie to wymaga bliższego przedstawienia.

II. Wątpliwości Sądu Najwyższego

Zagadnienie prawne przedstawione do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu Najwyższego zapadło na tle stanu faktycznego, w którym Sąd Rejonowy w M., w składzie którego orzekał asesor sądowy wydał wyrok na posiedzeniu niejawnym w trybie art. 335 § 1 k.p.k. Na skutek jego zaskarżenia przez prokuratora, Sąd Okręgowy w C. uchylił wyrok sądu I instancji do ponownego rozpoznania. Skargę na wyrok sądu odwoławczego w trybie art. 539a § 1 k.p.k. złożył prokurator zarzucając mu obrazę art. 437 § 2 *in fine* k.p.k. Rozpoznający tę skargę skład Sądu Najwyższego powziął wątpliwość co do wydania wyroku przez sąd I instancji przez asesora sądowego jako nienależytego obsadzenia sądu, tj. bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. Co prawda w postanowieniu Sądu Najwyższego powołano podstawę prawną z art. 439 § 1 pkt 3 k.p.k., jednak należy to potraktować jako oczywisty błąd pisarski, ponieważ wskazana podstawa dotyczy zupełnie innej sytuacji. Rozpoznający tę skargę skład SN wskazał, że „jeżeli ustalone zostanie, iż sąd odwoławczy winien był i tak z urzędu uchylić do ponownego rozpoznania wyrok pierwszoinstancyjny z uwagi na zaistnienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej go do tego obligującej, to kierunek orzeczenia drugoinstancyjnego był trafny, lecz jego motywacja już nie (gdyż sąd uznał inne niż wynikające z art. 439 k.p.k. racje za stojące za koniecznością wydania prze-

⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 24 października 2007 r., SK 7/06, OTK-A 2007/9/108, LEX nr 322157.

⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z 6 listopada 2019 r., IV KS 22/19.

⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego z 26 maja 2020 r. I KZP 14/19, LEX nr 2987233.

czenia kasatoryjnego)”. SN w tym względzie powołał się na przepisy kodeksu postępowania karnego, które przewidują, że co do zasady sąd orzeka w składzie jednego sędziego (art. 28 § 1 k.p.k.) i że na posiedzeniu orzeka jednoosobowo (art. 30 § 1 k.p.k.), zaś żaden przepis k.p.k. nie przewiduje orzekania w składzie jednego asesora sądowego. Na gruncie prawa o ustroju sądów powszechnych dotyczących asesora sądowego, SN wskazał, że ustawowy termin „sędzia” powinien być wykładany w znaczeniu zgodnym z Konstytucją RP i że względu na wyraźne uregulowanie statusu asesora w prawie o ustroju sądów powszechnych, kodeksowe stwierdzenie „sędzia” nie obejmuje zdaniem SN asesora, zaś odesłanie zawarte w art. 28 § 1 k.p.k. dotyczy jedynie przepisów tego kodeksu a nie innych ustaw, z czego SN wywodzi, że asesor nie jest osobą uprawnioną do orzekania. SN wskazał także, że przepisy prawa o ustroju sądów powszechnych nie dają takich gwarancji asesorowi jak sędziemu, pełnienie dalszych czynności sędziowskich zależy od przedstawienia jego kandydatury na urząd sędziego przez Krajową Radę Sądownictwa, jego status zaś wynika jedynie z ustawy, która może zostać zmieniona w każdym momencie.

Rozstrzygając przedstawione zagadnienie prawne skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego wskazał, że podstawą skargi zgodnie z art. 539a § 3 k.p.k. może być jedynie naruszenie art. 437 lub uchybienia określone w art. 439 § 1 k.p.k., przy czym ta druga podstawa obejmuje tylko postępowanie odwoławcze, a więc bezwzględna przyczyna odwoławcza musi wystąpić przed sądem, który wydał wyrok kasatoryjny⁸. Jest to rozwiązanie odmienne od tego, które ma miejsce przy kasacji (art. 523 § 1 k.p.k.), w przypadku której okoliczność z art. 439 § 1 k.p.k. może być podstawą kasacji zarówno wówczas, gdy wystąpiła przed sądem odwoławczym, jak i wtedy gdy wystąpiła przed sądem I instancji, a sąd odwoławczy wbrew nakazowi nie uchylił wyroku⁹. SN wskazał, że „ta podstawa skargi ma więc służyć temu, aby wyrok kasatoryjny nie był obarczony rażącym błędem, zaś zarzut skargi skierowany jest przeciwko wyrokowi sądu (...) dlatego, iż w samym procedowaniu przed sądem od-

⁸ A. Sakowicz, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2020, s. 1365.

⁹ D. Świecki, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom II. Art. 435–673*, red. D. Świecki, Warszawa 2020, s. 602; zob. Wyrok SN z 10 sierpnia 2000 r., III KKN 287/00, OSNKW 2000/9–10/86, LEX nr 43439.

woławczym zaistniało uchybienie, które mieści się w art. 439 § 1 k.p.k.” SN stwierdził, że w przedmiotowej sprawie sytuacja taka nie miała miejsca. Jedyną możliwą sytuacją, w której Sąd Najwyższy bada czy przed sądem *a quo* zaistniała przyczyna z art. 439 § 1 k.p.k., jest sytuacja, w której sąd II instancji z tej przyczyny uchylił do ponownego rozpoznania wyrok pierwszoinstancyjny – jak wskazał bowiem SN „Ocena takiego zarzutu skargi wymaga od Sądu Najwyższego skontrolowania określonej sytuacji procesowej, która zaistniała w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, a która została, czy to na skutek zarzutu apelacji, czy też z urzędu (art. 433 § 1 k.p.k.), zakwalifikowana jako uchybienie z art. 439 § 1 k.p.k.” W związku z tym Sąd Najwyższy z urzędu poza granicami zaskarżenia bada wystąpienie ewentualnych uchybień z art. 439 § 1 k.p.k. jedynie na etapie postępowania odwoławczego (art. 539f k.p.k. w zw. z art. 536 k.p.k.)¹⁰. Podzielając tę argumentację, skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego stwierdził, że „przepis art. 439 § 1 k.p.k. nie może być w ogóle stosowany na podstawie art. 539f k.p.k. w zakresie, w jakim miałyby dotyczyć badania istnienia uchybień wskazanych w art. 439 § 1 k.p.k. wyłącznie w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, a zatem tych uchybień z art. 439 § 1 k.p.k., które nie „przeniosły” się w tym samym charakterze na etap postępowania odwoławczego” i z tego powodu odmówił podjęcia uchwały dotyczącej statusu asesora sądowego.

III. Uprawnienie asesora sądowego

W omawianym postanowieniu, Sąd Najwyższy nie zajął merytorycznego stanowiska co do statusu asesora sądowego i jego uprawnienia do sprawowania wymiaru sprawiedliwości w myśl art. 2 § 1a u.s.p. Wobec tego kwestia ta wymaga rozwinięcia. Tym bardziej, że stanowisko asesora sądowego jest silnie zakorzenione w historii polskiego wymiaru sprawiedliwości, i choć z różnym zakresem kompetencji, korzeniami sięga regulacji z 1928 r.¹¹

Zgodnie z art. 2 § 1a u.s.p. w sądach rejonowych zadania z zakresu wymiaru sprawiedliwości wykonują także asesorzy sądowi, z wyłączeniem określo-

¹⁰ D. Świecki op.cit., s. 724.

¹¹ Zob.: J. Bodio, *Instytucja asesora sądowego*, „Studia Iuridica Lubliniensia” 2010, nr 13, s. 74 i n.

nych w tym przepisie czynności. Asesorów sądowych mianuje Prezydent RP na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa (art. 106i § 1 u.s.p.), zaś asesor sądowych musi spełniać kryteria, o których mowa w art. 61 § 1 pkt 1–4 u.s.p., ukończyć aplikację w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury i złożyć egzamin sędziowski lub prokuratorski (art. 106h u.s.p.). Zgodnie z art. 106i § 8 u.s.p. asesor sądowy pełni obowiązki sędziego przez okres 4 lat od dnia objęcia stanowiska i w sprawowaniu swojego urzędu jest niezawisły, podlega tylko Konstytucji oraz ustawom (art. 106j § 1 u.s.p.), jest nieusuwalny (art. 106k § 1 u.s.p.) i przysługuje mu immunitet (art. 106zd u.s.p.). Prawo o ustroju sądów powszechnych przewiduje ponadto gwarancję w zakresie nieprzenoszalności asesora sądowego, która może nastąpić na jego wniosek lub w szczególnych sytuacjach bez jego zgody (art. 106l § 1a i 2 u.s.p.). Asesor sądowy nie jest sędzią, lecz wykonuje obowiązki sędziowskie (o czym wprost mówi art. 106h § 8 u.s.p.) i z tego tytułu może orzekać jako sąd w składzie jednoosobowym¹². Takie samo stanowisko na gruncie procesu cywilnego prezentuje I. Kunicki¹³. Pogląd przeciwny powołując się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego wyraża P. Czarnecki i A. Ważny¹⁴.

Odnosnie stwierdzenia przez Trybunał Konstytucyjny niekonstytucyjności wcześniejszych regulacji dotyczących stanowiska asesora sądowego, stwierdzić należy, że judykat ten nie jest przeszkodą dla możliwości orzekania przez asesorów sądowych w obecnym kształcie. Stwierdzając niekonstytucyjność art. 135 § 1 u.s.p. z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, Trybunał wskazał co prawda, że „z Konstytucji wynika zasada, że wymiar sprawiedliwości jest sprawowany przez sędziów. Niezawisły i niezależny sąd to z założenia sąd składający się z sędziów”. Co jest jednak istotne i wymaga podkreślenia, wyrok Trybunału odnosi się jedynie do stanu prawnego, którego przedmiotem było orzeczenie TK, a więc do regulacji statusu asesora sądowego w oparciu o art. 135 § 1 u.s.p. W kolejnym jednak zdaniu TK wprost wskazał, że „Konstytucja nie wyklucza całkowicie wprowadzania dalszych wyjątków od wymienionej zasady, polegających na powierzeniu sprawowania wymiaru sprawiedliwości

¹² D. Drajewicz, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz. Art. 1–424*, red. D. Drajewicz, Warszawa 2020, s. 139.

¹³ I. Kunicki, *Teza nr 6 do art. 47*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IA. Komentarz do art. 1–424*¹², red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2019, Legalis.

¹⁴ P. Czarnecki, A. Ważny, [w:] *Kodeks postępowania karnego...*, s. 155.

osobom, których status prawny nawiązuje tylko do konstytucyjnej pozycji sędziego. Odstępstwa takie są jednak dopuszczalne, jeżeli zostaną spełnione łącznie dwa warunki. Po pierwsze, wyjątki muszą być uzasadnione konstytucyjnie legitymowanym celem i mieścić się w granicach realizacji tego celu. (...) Po drugie, muszą być spełnione wszystkie istotne „materialnie” warunki, od których uzależniona jest bezstronność, niezawisłość i niezależność sądu”. Przekładając powyższe do statusu asesora w oparciu o art. 135 § 1 u.s.p. TK stwierdził, że powierzenie przez Ministra Sprawiedliwości asesorowi sądowemu czynności sędziowskich odbywało się bez przesłanek materialnoprawnych i miało charakter uznaniowy, a przede wszystkim Trybunał wskazał, że ustawa nie gwarantowała ich nieusuwalności, ponieważ Minister Sprawiedliwości mógł zwolnić asesora po wypowiedzeniu za zgodą kolegium sądu okręgowego. Trybunał wskazał także, że pomimo określenia w ustawie, że asesor sądowy jest niezawisły i niezależny, asesor nie pozostawał niezależny od Ministra Sprawiedliwości ze względu na nieokreślenie ram czasowych powierzenia stanowiska i możliwości jego odwołania, a także że powołanie asesora odbywało się bez udziału Krajowej Rady Sądownictwa. Pominięcie zaś KRS w procesie powierzenia czynności sędziowskich stanowi wyłom w określonym Konstytucją trybie powierzenia władzy sądowniczej¹⁵. TK zaakcentował również zależność asesora od kolegium sądu okręgowego w zakresie powołania i odwołania, a także późniejszej oceny na etapie przedstawiania opinii o kandydatach na urząd sędziego, oraz od sędziego – konsultanta (art. 135 § 5 i 6 u.s.p.), którzy może ograniczać samodzielność w relacji z administracją sądową oraz jego niezawisłość wewnętrzną. Z tych względów TK uznał rozwiązanie zawarte w art. 135 § 1 u.s.p. za niezgodne z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Przekładając powyższe uwagi TK do obecnej regulacji statusu asesorów sądowych, stwierdzić należy, że ustawodawca przywracając asesurę sądową w 2015 r. ukształtował ją w sposób odpowiadający wskazaniom TK. Przede wszystkim wskazać należy, że *de lege lata* (od 16 października 2018 r.) asesorów sądowych mianuje Prezydent na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa. Zgodnie z art. 33a ust. 11 ustawy o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury¹⁶, Dyrektor Krajowej Szkoły przedstawia Krajowej Radzie Sądownictwa

¹⁵ J. Tylewicz, *Problem z asesorami*, „Prokurator” 2007, nr 2–4, s. 75.

¹⁶ Ustawa z 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury (t.j. Dz.U. 2020, poz. 1366).

listę egzaminowanych aplikantów sędziowskich wraz z informacjami uzyskanymi z Krajowego Rejestru Karnego oraz od komendanta wojewódzkiego Policji, zaś na podstawie art. 33a ust. 14 ustawy o KSSiP, KRS może w terminie 2 miesięcy od przedstawienia tej listy wyrazić sprzeciw wobec mianowania egzaminowanego aplikanta na asesora sądowego. W razie braku sprzeciwu albo jego uchylecia, KRS przedstawia niezwłocznie Prezydentowi wniosek o mianowanie asesora. Wyeliminowany został udział kolegium sądu okręgowego w procesie mianowania asesora sądowego, zaś włączona została do niego Krajowa Rada Sądownictwa. Usunięto także uznaniowość w powierzeniu asesorowi obowiązków sędziego, ponieważ w obecnym kształcie każdy mianowany asesor wykonuje zadania sędziego z zakresu wymiaru sprawiedliwości i brak jest takiej sytuacji, w której asesor nie mógłby wykonywać czynności sędziego¹⁷. Ustawodawca nie przewidział możliwości odwołania asesora sądowego przez jakikolwiek organ gwarantując jego nieusuwalność (art. 106k § 1 u.s.p.) i przewidując jedynie określone w ustawie okoliczności skutkujące wygaśnięciem stosunku służbowego asesora (art. 106k § 2 u.s.p.), tj. niezłożenia wniosku o powołanie na stanowisko sędziego z upływem okresu na jaki został powołany, powołania na stanowisko sędziowskie z dniem poprzedzającym powołanie, nieprzedstawienia przez KRS wniosku o powołanie na stanowisko sędziowskie z dniem uprawomocnienia się uchwały KRS oraz w razie złożenia z urzędu przez sąd dyscyplinarny lub skazania na środek karny pozbawienia praw publicznych lub zakazu zajmowania stanowiska asesora (art. 106k § 4 u.s.p.), utraty obywatelstwa polskiego (art. 106k § 5 u.s.p.) i uznania za trwale niezdolnego do pełnienia obowiązków asesora sądowego (art. 106k § 6 u.s.p.). Stosunek służbowy asesora rozwiązuje się również w razie zrzeczenia się urzędu lub cofnięcia wniosku o powołanie na stanowisko sędziego (art. 106k § 3 i 3a u.s.p.). W przeciwieństwie zatem do poprzedniego stanu prawnego, brak jest możliwości odwołania asesora sądowego przed upływem okresu na jaki został mianowany. Okoliczność ta, jak wskazano wyżej, miała zaś zasadnicze znaczenie dla stwierdzenia niekonstytucyjności art. 135 § 1 u.s.p. Wobec tego stwierdzić należy, że pozycja asesora sądowego została wymiennie wzmocniona i uniezależniona od jakichkolwiek innych organów zewnętrznych i nie jest możliwe jego odwołanie przez jakikolwiek organ, poza

---

¹⁷ Ostatecznie osiągnięto to w wyniku nowelizacji z 2018 r. uchylając art. 106i § 10 u.s.p.

przypadkami rozwiązywania stosunku służbowego na takich samych zasadach jak sędzieja. Brak jest również zależności lub podporządkowania asesora sądowego w stosunku do innych sędziów. W szczególności ustawodawca zrezygnował z rozwiązania takiego jak przewidziano wcześniej, tj. podporządkowania sędziemu patronowi.

Ustawodawca wyeliminował także podnoszoną przez TK wątpliowość co do czasu trwania asesury dotyczącą tego, że art. 135 § 1 u.s.p. przewidywał powierzenie asesorowi czynności sędziowskich na czas określony nieprzekraczający 4 lat z możliwością jego przedłużenia do ukończenia przez asesora 29 lat lub do czasu zakończenia postępowania w sprawie powołania na stanowisko sędziego. Obecnie art. 106i § 8 u.s.p. wprost przewiduje, że asesor sądowy pełni obowiązki sędziego przez okres 4 lat od dnia objęcia stanowiska asesorskiego. Tym samym ustawa określa wyraźne i nieprzekraczalne ramy czasowe sprawowania czynności sędziowskich przez asesora. Do kwestii tej odniósł się zresztą sam TK, przywołując również w tej mierze orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, że „Patrząc z funkcjonalnego punktu widzenia, niezawisłość nie musi oznaczać dożywotniego powołania albo powołania do czasu osiągnięcia wieku emerytalnego, ale musi oznaczać pewien stopień stabilizacji i w zatrudnieniu, i w wykonywaniu funkcji sędziowskich. (...) orzecznictwo strasburskie akcentuje właśnie to, że jeżeli sędziowie lub osoby sprawujące władzę sadowniczą nie są powoływani dożywotnio, to powoływani mogą być na określony czas, i że muszą korzystać z pewnej stabilności i nie być uzależnieni od żadnej władzy”¹⁸.

W wyroku Trybunału zawarto także wątpliwość do wewnętrznej niezawisłości asesora na skutek oceny przez kolegium sądu okręgowego czynności asesora w związku powołaniem go na stanowisko sędziowskie, ze względu na „bodziec do zachowań konformistycznych, chociażby w postaci dostosowywania swoich działań do poglądów wyrażanych przez członków kolegium, a w każdym razie niezajmowania stanowiska przeciwnego i niewyrażania go w swoich orzeczeniach”. Oceny tej jednak nie można podzielić. *De lege lata*, zgodnie z art. 106xa § 2 u.s.p. po złożeniu wniosku przez asesora o powołanie na stanowisko sędziowskie, prezes sądu okręgowego, w terminie nie

---

¹⁸ Zob. przywołany wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 23 października 1985 r. skarga nr 8848/80, LEX nr 80997.

dłuższym niż siedem dni od dnia upływu 36 miesięcy pełnienia przez asesora sądowego obowiązków sędziego, zarządza dokonanie oceny kwalifikacji asesora sądowego, której dokonuje sędzia wizytator wyznaczony przez prezesa właściwego sądu apelacyjnego w drodze losowania spośród sędziów z obszaru danej apelacji (§ 3), od której asesorowi sądowemu przysługuje jednak prawo do zgłoszenia uwag (§ 4). Opinię co do kandydatury asesora sądowego na stanowisko sędziowskie wyraża kolegium sądu okręgowego, a następnie zgromadzenie ogólne sędziów sądu okręgowego (art. 106xa § 5 u.s.p.). Powyższe nie może jednak świadczyć automatycznie o ograniczeniu niezawisłości sędziowskiej asesora. Podobną wszak ocenę przechodzi sędzia, który zgłosił swoją kandydaturę na wolne stanowisko sędziowskie w sądzie wyższego rzędu, a która dokonywana jest przez wyznaczonego sędziego, a następnie kolegium sądu okręgowego oraz zgromadzeniu ogólnemu sędziów okręgu (art. 57ah § 5 u.s.p., art. 57b § 1 i 2 u.s.p.). Z samego zatem faktu podlegania ocenie nie można wyciągać konkluzji o ograniczeniu niezawisłości sędziowskiej. Nieuzasadnione jest twierdzenie, że ocena taka ogranicza niezawisłość asesora sądowego, lecz urzędującego sędziego już nie.

Przenosząc zatem powyższe na grunt obecnego uregulowania statusu asesora sądowego, stwierdzić należy, że ustawodawca zagwarantował asesorom status niezawisłości i niezależności od innych organów na równi z sędziami. Różnica między stanem sprzed 4 marca 2009 r. (data uchylenia art. 135 § 1 u.s.p.) jest na tyle diametralna, że wyrok TK uległ dezaktualizacji. Jako spójne ze wskazaniami Trybunału Konstytucyjnego obecne rozwiązania asesury sądowej ocenił P. Wiliński i P. Karlik¹⁹. Również T. Zemburwski wskazuje, że „Analiza obowiązującego stanu prawnego uzasadnia tezę o zbliżeniu statusu sędziów i asesorów, które w tym wypadku, w przeciwieństwie do minionej epoki, nie odbyło się „za cenę deprecjacji statusu sędziego”, lecz dzięki rozbudowaniu odpowiednich gwarancji. De lege lata asesor sądowy w sprawowaniu swojego urzędu jest niezawisły i podlega tylko Konstytucji RP oraz ustawom”²⁰. W obecnym kształcie spełnione są warunki wynikające z wyroku TK, a mianowicie uzasadniony konstytucyjnie

¹⁹ P. Wiliński, P. Karlik, [w:] *Konstytucja RP. Tom II. Komentarz do art. 87–243*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, s. 1015.

²⁰ T. Zemburwski, *Status ustrojowy asesora sądowego przed powierzeniem mu czynności sędziego*, „Monitor Prawniczy” 2018, nr 19, s. 1047.

cel i zagwarantowanie materialnych przesłanek niezawisłości i niezależności asesora. Celem tym jest wzmocnienie kadr sądownictwa przez osoby, które odbyły aplikację sędziowską i złożyły egzamin sędziowski, co ma służyć zapewnieniu stronom prawa do sądu i rozstrzygnięciu sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki. W wyroku TK wskazano, że „należy zauważyć, iż Konstytucja nie zawiera wprost przepisu, który powierzałby sprawowanie wymiaru sprawiedliwości wyłącznie sędziom lub stwierdzał *expressis verbis*, że sądy są obsadzone wyłącznie przez sędziów w konstytucyjnym rozumieniu tego słowa”. W wyroku ETPCz w sprawie Urban i Urban przeciwko Polsce, choć uznano, że asesor sądowy nie był niezawisły na gruncie art. 6 EKPCz wobec możliwości jego odwołania w każdym czasie przez Ministra Sprawiedliwości²¹, to wskazano, że „wymagane gwarancje niezawisłości mają zastosowanie nie tylko do „sądu” w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji, lecz rozciągają się także na „sędziego lub innego urzędnika uprawnionego przez ustawę do wykonywania władzy sądowej”, do którego odwołuje się art. 5 ust. 3 Konwencji”²². ETPCz wyraźnie dopuszcza możliwość wydawania orzeczeń przez sąd, w skład którego nie wchodzi zawodowi sędziowie – w sprawie Etil przeciwko Austrii wskazano, że „Fakt, iż w organie rozstrzygającym jako sąd zasiadają w większości urzędnicy państwowi (*civil servants*), sam w sobie nie powoduje naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji”²³. W sprawie Cooper przeciwko Wielkiej Brytanii, ETPCz wskazał z kolei, że „W odniesieniu do braku kwalifikacji prawnych członków składu sędziowskiego, Trybunał wskazuje, iż udział sędziów niezawodowych w składzie sądu nie jest, jako taki, sprzeczny z art. 6 Konwencji: zasady wypracowane w orzecznictwie Trybunału w odniesieniu do niezawisłości i bezstronności winny być stosowane zarówno do sędziów niezawodowych, jak i do sędziów zawodowych”²⁴. Wskazać też trzeba, że pośrednio stanowisko asesora sądowego

²¹ M.A. Nowicki, *Teza 6.1. do art. 6*, [w:] *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Warszawa 2017, LEX; P. Hofmański, A. Wróbel [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Tom I. Komentarz do artykułów 1–18*, red. L. Garlicki, Warszawa 2010, s. 315.

²² Wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka: z 30 listopada 2010 r., skarga nr 23614/08, LEX nr 621419; z 10 stycznia 2012 r. 33530/06, LEX nr 1101110; z 14 czerwca 2011 r., 36921/07, LEX nr 818456.

²³ Wyrok ETPC z 23 kwietnia 1987 r., skarga 9273/81, LEX nr 81027.

²⁴ Wyrok ETPC z 16 grudnia 2003 r., skarga nr 48843/99, LEX nr 100301.

w obecnym kształcie ustawowym zaakceptował Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Zgodnie bowiem z art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, sądy państw członkowskich mogą zwracać się do TSUE z pytaniami prejudycjalnymi. W sprawie C-383/18²⁵, w której przedmiotem pytania była kwestia kredytów konsumenckich, w skład Sądu Rejonowego Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku wchodził asesor sądowy, tym niemniej TSUE odpowiedział merytorycznie na to pytanie. Podkreślenia wymaga, iż skład sądu formującego pytanie był jednoosobowy i złożony wyłącznie z jednego asesora²⁶ – nie można więc uznać, że TSUE dopuszczalność pytania wywiódł z tego, że oprócz asesora w skład sądu wchodził sędziowie zawodowi, ponieważ sytuacja taka nie miała miejsca. Wskazać trzeba, że autorem pytania prejudycjalnego może być tylko sąd, wobec czego TSUE z urzędu bada tą kwestię formalną. Przykładem tego jest wyrok TSUE w sprawie C-503/15, w którym stwierdzono, że hiszpański *Secretario Judicial* nie stanowi „sądu” w rozumieniu art. 267 TFUE i nie jest uprawniony do występowania z pytaniami prejudycjalnymi²⁷. W wyroku C-96/04 Trybunał Sprawiedliwości wskazał, że „celu ustalania, czy organ odsyłający ma charakter sądu w rozumieniu art. 234 WE, co jest kwestią wewnętrzną wspólnotowego porządku prawnego, Trybunał kieruje się całością okoliczności sprawy, w szczególności podstawą prawną istnienia organu, jego stałym lub tymczasowym charakterem, obligatoryjnym charakterem jego jurysdykcji, kontradyktoryjnością postępowania, stosowaniem przez organ przepisów prawa oraz jego niezależnością”²⁸. Skoro więc Trybunał Sprawiedliwości odpowiedział merytorycznie na pytanie polskiego sądu, w skład którego wchodził asesor sądowy, to pośrednio uznał, choć nie było to przedmiotem postępowania ani wyrzeczenia, że sąd w takim składzie jest sądem w rozumieniu art. 267 TFUE. Mając to na względzie należy wskazać, że obecna regulacja statusu asesora sądowego nie narusza prawnomiędzynarodowych zobowiązań Polski. Warto jest także odnoto-

²⁵ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 11 września 2019 r., C-383/18, LEX nr 2717297.

²⁶ Sprawa tocząca się przed sądem pytającym dotyczyła zapłaty i po wniesieniu sprzeciwu od nakazu zapłaty była rozpoznawana w składzie jednego sędziego (art. 47 § 1 k.p.c.). Zob. pkt 11–15 wyroku.

²⁷ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 16 lutego 2017 r., C-503/15, LEX nr 2209293.

²⁸ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 27 kwietnia 2006 r., C-96/04, LEX nr 226469.

wać, iż zbliżone rozwiązanie od obowiązującego w Polsce modelu aplikacji sędziowskiej w KSSiP kończącej się następnie egzaminem sędziowskim i okresem asesury, przewiduje ustawodawstwa Hiszpanii, Austrii, Rumunii i Włoch²⁹. Szczególnie bliskie w tym zakresie jest rozwiązanie włoskie³⁰. Zwrócić należy również uwagę na to, że kwestia asesury nie jest w żaden sposób podnoszona względem Polski w związku z postępowaniem dotyczącym naruszenia zasady praworządności. TSUE konsekwentnie wypowiadał się w tym zakresie podkreślając podlegania jakiegokolwiek hierarchii czy podporządkowania jakiegokolwiek innej władzy³¹, nie odnosząc jednak tego zagadnienia do asesury.

Należy równocześnie dodać, że również samo środowisko sędziowskie wyrażało postulaty przywrócenia instytucji asesora sądowego. Zwrócić także należy uwagę, że wyrok TK dotyczył ok. 30% kadr sądownictwa³². Jeszcze w 2013 r. wskazywano, że asesura sądowa „stwarza pożądaną możliwość sprawdzenia kandydata na urząd sędziego w praktycznym działaniu, podejmowaniu samodzielnych decyzji jurysdykcyjnych, rozstrzyganiu sporów, wymierzaniu sprawiedliwości i w konfrontowaniu się na sali rozpraw z sytuacjami konfliktowymi”³³. Już wówczas wskazywano też, że przywrócenie asesury jest możliwe bez konieczności zmian Konstytucji przy uwzględnieniu wskazań wynikających z wyroku TK, a więc przede wszystkim wyeliminowaniu kompetencji Ministra Sprawiedliwości w zakresie mianowania i odwoływania asesora³⁴. Z postulatów KRS wynikało, że asesor powinien być powoływany przez samą KRS lub jej Przewodniczącego na czas określony (maksymalnie 5 lat), a możliwość odwołania asesora powinna być ograni-

---

²⁹ K. Jachimowicz, M. Serowaniec *Model kształcenia kadr sędziowskich w Polsce i we Włoszech* [w:] *Konstytucja. Praworządność. Władza sądownicza. Aktualne problemy trzeciej władzy w Polsce*, red. Ł. Bojarski, K. Grajewski, J. Kremer, G. Ott, W. Żurek, Warszawa 2019, s. 388.

³⁰ Ibidem, s. 395–399.

³¹ A. Grzelak, A. Sakowicz, *Wymóg niezależności sądu krajowego jako element skutecznej ochrony sądowej (uwagi na tle wyroku TS z 19.11.2019 r. dla polskiego wymiaru sprawiedliwości)*, „Państwo i Prawo” 2020, nr 5, s. 59–60.

³² A. Zieliński, *Wokół reformy polskiego sądownictwa*, „Państwo i Prawo” 2009, nr 2, s. 7.

³³ K. Gonera, *Propozycje Krajowej Rady Sądownictwa dotyczące przywrócenia instytucji asesora sędziego (założenia wstępne)*. Wystąpienie na konferencji „Model dojścia do urzędu sędziego” 7.01.2013 r., „Kwartalnik Krajowej Rady Sądownictwa” 2013, nr 2, s. 6.

³⁴ Ibidem.

czona jedynie do postępowania dyscyplinarnego jak w przypadku sędziego, ewentualnie ze względu na stan zdrowia lub wyrok karny³⁵. Powyższe, jak się wydaje jest spełnione przez obecną regulację, z tym, że mianowania asesorów dokonuje Prezydent na wniosek KRS³⁶. W toku tych propozycji przedstawiono wątpliwości co do wyłączności absolwentów Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury w procesie nominacji na asesora, co *de lege lata* zostało przyjęte w art. 106h pkt 2 u.s.p. Takie rozwiązanie nie może jednak rzutować na ocenę zgodności z Konstytucją asesury. Inną koncepcją było wprowadzenie instytucji sędziego na próbę, co wymagałoby jednak zmiany Konstytucji w zakresie tego, że sędziowie są powoływani na czas nieoznaczony (art. 179 Konstytucji), albo wprowadzenie instytucji sędziego grodzkiego, który rozpoznawałby spraw o mniej skomplikowanym charakterze³⁷. Wyraźnie było więc widoczne dążenie przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości po wyroku Trybunału Konstytucyjnego do szybkiego zastąpienia lub zmodyfikowania instytucji asesora sądowego.

IV. Zakończenie

Podsumowując powyższe rozważania nie można podzielić podnoszonych obecnie wątpliwości co do uprawnienia asesora sądowego do wydawania wyroków i spełniania przez wymogu niezawisłości i niezależności. Zmiany ustrojowe w zakresie urzędu asesora sądowego w stosunku do stanu prawnego sprzed 4 marca 2009 r. są na tyle istotne, że w zasadzie wspólna pozostaje jedynie nazwa dla tej instytucji. Przede wszystkim należy wskazać, że zarówno Trybunał Konstytucyjny jak i Europejski Trybunał Praw Człowieka dopuszczają możliwość orzekania w ramach sądu przez osoby niebędące zawodowymi sędziami powoływanymi na czas określony pod warunkiem speł-

³⁵ Ibidem.

³⁶ Poza przedmiotem tego opracowania pozostawiono kwestię obecnego składu Krajowej Rady Sądownictwa i wątpliwości części środowiska prawniczego pod tym względem. Trzeba mieć bowiem na względzie, że Krajowa Rada Sądownictwa, w oparciu o art. 106i § 8 u.s.p. w brzmieniu do 16 czerwca 2018 r., a więc jeszcze przed wejściem w życie zmian w składzie KRS (tj. przed 17 stycznia 2018 r.), możliwość złożenia wiążącego sprzeciwu wobec mianowania asesora sądowego.

³⁷ J. Bodio, op.cit., s. 83–84.

nienia przymiotu niezawisłości i niezależności. Obecna regulacja ustawowa nie nasuwa jakichkolwiek wątpliwości, że asesor sądowy pozostaje nieusuwalny i niezawisły w orzekaniu – możliwość wygaśnięcia stosunku służbowego asesora zachodzi jedynie w ściśle określonych przypadkach, analogicznie jak ma to miejsce w przypadku sędziego. Nie ma więc możliwości odwołania asesora ze względu na jego merytoryczne rozstrzygnięcia, w zakresie których nie jest on zależny od żadnego innego organu lub sędziego.

Literatura

- Bodio J., *Instytucja asesora sądowego*, „Studia Iuridica Lubliniensia” 2010, nr 13.
- Gonera K., *Propozycje Krajowej Rady Sądownictwa dotyczące przywrócenia instytucji asesora sędziego (założenia wstępne). Wystąpienie na konferencji „Model dojścia do urzędu sędziego” 7.01.2013 r.*, „Kwartalnik Krajowej Rady Sądownictwa” 2013, nr 2.
- Grzelak A., A. Sakowicz, *Wymóg niezależności sądu krajowego jako element skutecznej ochrony sądowej (uwagi na tle wyroku TS z 19.11.2019 r. dla polskiego wymiaru sprawiedliwości)*, „Państwo i Prawo” 2020, nr 5.
- Jachimowicz K., M. Serowaniec *Model kształcenia kadr sędziowskich w Polsce i we Włoszech [w:] Konstytucja. Praworządność. Władza sądownicza. Aktualne problemy trzeciej władzy w Polsce*, red. Ł. Bojarski, K. Grajewski, J. Kremer, G. Ott, W. Żurek, Warszawa 2019.
- Kodeks postępowania cywilnego. Tom IA. Komentarz do art. 1–424¹²*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2019.
- Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2020.
- Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom II. Art. 435–673*, red. D. Świecki, Warszawa 2020.
- Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz. Art. 1–424*, red. D. Drajewicz, Warszawa 2020.
- Konstytucja RP. Tom II. Komentarz do art. 87–243*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016.
- Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Tom I. Komentarz do artykułów 1–18*, red. L. Garlicki, Warszawa 2010.
- Nowicki M.A., *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Warszawa 2017.
- Tylewicz J., *Problem z asesorami*, „Prokurator” 2007, nr 2–4.
- Zemburwski T., *Status ustrojowy asesora sądowego przed powierzeniem mu czynności sędziego*, „Monitor Prawniczy” 2018, nr 19.
- Zieliński A., *Wokół reformy polskiego sądownictwa*, „Państwo i Prawo” 2009, nr 2.